

высших учебных заведений Украины на протяжении второй половины XX – начала XXI века. На основании нормативно-правовой базы для содержательного компонента подготовки научных и научно-педагогических кадров в вузах Украины делается вывод об эволюции основных составляющих этой подготовки, а именно учебно-научной работы и практической подготовки.

Ключевые слова: подготовка научных кадров высшей квалификации, аспирантура, высшие учебные заведения.

Protsyshyn N., Ylnytskyy R. Content of highly qualified scientific staff training in higher educational institutions of Ukraine

The problems of highly qualified scientific staff training content in higher educational institutions of Ukraine during the second half of the XX – early XXI century are analyzed in the article. On the basis of the legal and regulatory system of scientific and teaching staff training content component in higher educational institutions of Ukraine there is made a conclusion on evolution of the main components of this training, namely teaching and research work and practical training.

Keywords: highly qualified scientific staff training, postgraduate study, higher educational institutions

УДК 378.1

Оксана Ковальчук –
Академія рекреаційних технологій та права (м. Луцьк)

Готовність нового фахівця до забезпечення якості європейських стандартів вищої освіти

Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню готовності нового фахівця до забезпечення якості європейських стандартів вищої освіти та проаналізовано пріоритетні його характеристики. Обґрунтовано поняття «готовність», «європейський стандарт», «новий фахівець», «забезпечення якості європейських стандартів».

Ключові слова: готовність, новий фахівець, європейський стандарт вищої освіти, забезпечення якості європейських стандартів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Освітня реформа України, спрямована на ринкові перетворення та інтеграцію в єдиний Європейський простір вищої освіти, передбачає нові вимоги до професійної підготовки фахівців. Ефективність їх виконання пов'язана з модернізацією вищої освіти, що здійснюється на засадах демократизації, гуманізації в межах Болонського процесу та передбачає реалізацію положень Бернської декларації (2005), проекту Тюнінг, стратегії Євросоюзу «Європа – 2020». Ключовими аспектами євроінтеграції вітчизняної освіти згідно з вимогами зазначених документів є інноваційність, гнучкість, мобільність освітніх систем.

Глобалізація світу супроводжується стійким зростанням уваги до якості та конкурентоспроможності вищої освіти. Суспільство, яке бачить себе забезпеченим і щасливим, духовним і багатим, успішним і справедливим, стоїть перед завданням формування готовності нового фахівця, педагога, який виховує нові покоління європейців, здатних жити в спільному Європейському домі в повазі, порозумінні і співпраці на основі таких загальнолюдських цінностей, як демократія і права людини, миролубство і екологічна безпека, солідарність [с. 337-338].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Науковці в різні часи: Я. А. Коменський, В. Гумбольдт, Я. Корчак, Дж. Локк, А. Макаренко, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський у ході історичного розвитку сформували спільну платформу освітніх цінностей, актуальну для всіх країн і народів європейського континенту та і всього світу. Сучасні вітчизняні науковці: В. Андрущенко, І. Бех, В. Кремень, В. Луговий зацікавлені увагою на безперервну освіту, теоретичні засади модернізації вищої освіти досліджують В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Глузман, О. Мещанінов, Н. Ничкало, засади вищої педагогічної освіти Є. Белозерцев, В. Луговий, В. Майборода, В. Сластьонін; теорію та практику неперервної освіти В. Безпалько, І. Дичківська, К. Корсак, Н. Ничкало, В.

Онушкін; формування готовності до професійної педагогічної діяльності С. Вітвицька, О. Гура, А. Линенко, С. Максименко, О. Мороз, С. Рубінштейн, В. Сластьонін, Д. Узнадзе.

Метою статті є розгляд проблеми готовності нового фахівця до забезпечення якості європейських стандартів вищої школи та аналіз пріоритетних його характеристик.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Потреба у формуванні сучасного суб'єкта європейської життєдіяльності – людини, здатної до співжиття у полікультурному суспільстві за принципами гуманізму, милосердя, справедливості і свободи. Для реалізації такого завдання потрібно звернути увагу на педагога (учителя, викладача) та його позитивну динаміку готовності до змін. Якщо кожен буде розпочинати покращення з себе, зі свого сумління, з власної самосвідомості, чесності, толерантності і прагнення максимальної якості своєї роботи, то це швидше виведе нашу вітчизняну освіту на новий якісний рівень європейських стандартів.

Чи готовий до цього сучасний педагог і на скільки? Чи має він достатній рівень певних характеристик? – Досить нелегке запитання, на яке не може бути чіткої однозначної відповіді.

Саме тому, важливим є розгляд поняття «готовність». Різноманітність трактувань свідчить про його застосування в різних галузях науки.

У філософії досліджуване поняття розглядається крізь призму світоглядної проблематики та свідомості особистості, зокрема акцентується, що готовність особистості до діяльності «програмується і спрямовується свідомістю, яка виступає в якості причини людських дій» [7, с. 64].

У психологічних контекстах готовність найчастіше трактується як психологічна настанова (Д. Узнадзе), як вияв певного виду здібностей та свідчення їх наявності (Б. Ананьєв; С. Рубінштейн), як особистісне утворення (Ю. Гільбух) [3, с. 53].

На думку В. Сластьоніна, готовність – це «особливий психічний стан, що характеризується наявністю в суб'єкта образу структури певної дії та постійною спрямованістю свідомості та її виконання. Вона містить у собі різного роду настанови на усвідомлення педагогічної задачі, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх співвідношенні з труднощами та необхідністю досягнення певного результату» [6, с. 78].

Урахування особистісних аспектів розуміння досліджуваного поняття прослідковується у визначенні М. Дьяченко, яка «готовність до педагогічної праці» детермінує як «цілеспрямований вияв особистості, що містить у собі її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, настанови, налаштованість на певну поведінку» [2].

Слід відмітити, що крім готовності як психічного стану, існує й виявляється готовність як стійка характеристика особистості. Її називають по-різному: підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю. Вона діє постійно, її не треба кожного разу формувати відповідно до завдань діяльності. Виявляючись завчасно сформованою, ця готовність – визначальна передумова успішної діяльності [2, с. 20].

Отже, аналіз психологічного контенту поняття «готовність» засвідчує, що це психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей.

У педагогічних дослідженнях готовність майбутнього вчителя до педагогічної діяльності вивчається як багатокомпонентна система (О. Мороз); інтегроване, стійке утворення, яке є поєднанням усіх структурних складових психіки особистості і виявляється в спрямованості до педагогічної діяльності (Ф. Гоноболін), здобутті і реалізації професійно-педагогічних знань, умінь, навичок (В. Сластьонін), розвитку педагогічних здібностей (Ф. Гоноболін, В. Крутецький, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін) [3].

Усі приклади свідчать про те, що лише від особистості педагога залежить його готовність до забезпечення якості європейських стандартів вищої освіти. У руслі дослідження суттєвим вбачаємо підкреслити риси притаманні новому фахівцю, зокрема, толерантність, демократизм, розуміння учня (студента) і повага до нього, відкритість у

спілкуванні, позитивний імідж, професіоналізм, розум, глибокі знання, широка інформованість, тактовність, внутрішня духовність, культура, творчість, соціальний досвід.

Не викликає сумніву той факт, що сучасний педагог повинен мати внутрішні духовні характеристики, йому характерні поняття «любові», «людяності», «високої моралі», «добра». Саме така особистість може бути достойним претендентом на професію викладача (вчителя), таку поважають і люблять, така здатна творчо мислити, працювати і віддаватися своїм вихованцям.

В умовах сучасності вагомим є забезпечення культури особистості. На думку Н. Крилової, «культура особистості постає особливою сукупністю, ансамблем соціальних якостей, що виявляються в її життєдіяльності не стільки в кількісних і формальних, скільки в складних якісних параметрах, які визначають продуктивність її соціальної діяльності. Саме тому, культура особистості виявляється не тільки через суму знань, переконань, набутих здібностей, умінь та навичок, засвоєних методів і способів діяльності, а постає змістовим наповненням її життєдіяльності, стилю й образу життя людини. Це кумулятивне утворення, що забезпечує якість конкретних форм діяльності та поведінки індивіда, рівень, повноту й цілісність розвитку його особистості. Культура особистості – це міра досягнутого розвитку людини, її внутрішнього світу, соціального потенціалу і готовності до різноманітної діяльності із збереження й поширення світу цінностей» [4].

Актуальним є також проблема залучення педагогів до активної культурологічної творчості. Творчість у галузі освіти можна визначити як новаторську діяльність щодо розкриття змісту навчального матеріалу, виявлення у ньому нових аспектів, і застосування у цьому процесі новітніх технологій, здобуття якісно нового знання [5, с. 352].

Творча діяльність характеризується синтетичним стилем мислення, який проявляється у здатності створювати нове, оригінальне, комбінувати різні ідеї здійснювати уявні експерименти. Таким чином, необхідною умовою формування такого стилю мислення, на наш погляд, є активні та інтерактивні методи навчання, які урізноманітнюють процес викладання та покращують засвоєння матеріалу, зокрема: лекції-бесіди, тренінги, ділові ігри, активні дискусії, кейс-методи, мультимедіа-технологій та ін.

За Д. Богоявленською [1] серед особистісних рис, що сприяють творчому мисленню, виділяють: психологічну стійкість, домінування позитивних емоцій, впевненість у своїх силах, особистісну активність, відсутність конформізму, наступальність характеру, схильність до ризику, відсутність боязні здатися дивним і незвичайним, добре розвинене почуття гумору, багата підсвідомість, любов до фантазії, побудова планів на майбутнє.

Завдання вищої освіти є: залишити в минулому авторитарну педагогіку та перейти до педагогіки толерантності, утвердити в навчальних закладах атмосферу взаємоповаги та шанування тих, хто навчає, і тих, хто навчається, перейти від суб'єктно-об'єктних відносин між професором і студентом до суб'єктно-суб'єктних відносин, де обидві сторони були б активними й діяльними.

У руслі дослідження, вважаємо необхідним підкреслити основні напрямки формування та розвитку особистісних характеристик сучасного фахівця (вчителя, викладача), які мають відповідати вимогам часу та потребам практики:

- а) поглиблення і розширення наукового світогляду;
- б) підвищення загальної його культури – політичної, моральної, естетичної;
- в) постійне оновлення наукових знань, раціональної складової особистості;
- г) кристалізацію вольових якостей;
- д) підвищення педагогічної майстерності;
- е) поглиблення органічного зв'язку вчителя з життям, соціальною практикою;
- є) утвердження активної життєвої позиції. [5, с. 356]

Аналіз міжнародних тенденцій розвитку суспільства та сучасні акценти сучасної політики європейських держав дозволили виокремити основні професійні вимоги нового «вчителя, викладача, педагога» [5, с. 467]:

1) Європейська ідентичність. Вчитель має бути патріотом своєї держави, але в той же час відчувати себе частиною великої європейської родини. Це поєднання національної приналежності та загальноєвропейської ідентифікації забезпечує розуміння важливості питань багатоматності і гармонійності сучасного суспільства.

2) Європейське знання. Європейський учитель повинен розумітися на питаннях функціонування та розвитку інших європейських систем освіти і питаннях освітньої політики на рівні ЄС. Він має сприймати систему освіти своєї країни в органічному взаємозв'язку з освітою інших європейських держав.

3) Європейська полікультурність. Європейські вчителі повинні органічно сприймати багатопланову сутність європейського суспільства. Вони мають бути добре обізнані в питаннях власної культури і відкриті до сприйняття цінностей інших культур; вміти тактовно і толерантно поводитись в іншому культурному середовищі, не виявляючи національного шовінізму.

4) Європейська мовна компетентність. Для відповідності вимога сучасного світу європейські вчителі повинні володіти більше ніж однією європейською мовою. Вони мають вивчати інші мови, починаючи з початкової школи і удосконалювати свої знання, з тим, щоб бути спроможними викладати іншими мовами. Європейські вчителі мають час від часу виїздити на стажування до інших країн для обміну досвідом та набуття навичок спілкування кількома мовами з колегами і людьми інших країн.

5) Європейський професіоналізм. Для набуття якостей європейського професіоналізму європейський вчитель повинен мати освіту, яка б дозволяла йому викладати в будь-якій європейській країні. Він повинен застосовувати «європейський» підхід при викладанні різних предметів і реалізувати міждисциплінарні зв'язки орієнтуючись на європейські наукові традиції. Європейський вчитель має обговорювати зміст навчальних програм і свої педагогічні методи з колегами з інших європейських країн. Він має цікавитися і вивчати різні методики викладання і досвід організації навчання.

6) Європейський рівень якості. Для належної оцінки рівня професійної відповідності європейського вчителя встановленим вимогам, обов'язково має бути система визначення і порівняння якості підготовки фахівців різних європейських країн. Пропозиції стосуються як формальної оцінки систем педагогічної освіти, так і неофіційних обмінів та міжкультурних візитів. Болонський процес є важливим кроком на шляху до академічної узгодженості та створення загальних рамок визначення кваліфікацій по всій Європі. Збільшення сумісності між європейськими кваліфікаціями та прозорості результатів навчання випускників займає центральне місце в Болонському процесі, так же як і усунення перешкод для мобільності викладацьких кадрів.

Вищезазначені вітчизняними науковцями основні «європейські характеристики» передбачають подальший розвиток сучасного освітянина, як повноправного європейського фахівця з відкритими широкими можливостями.

В рамках ідей реалізації ідей Болонського процесу були розроблені відповідні загальноєвропейські освітні стандарти, які визначають вимоги до результатів і якості підготовки фахівців на рівнях бакалавра, магістра, доктора Phd, зокрема, так звані, Дублінські дескриптори (Dublin Descriptors) [8], розроблені інтернаціональною групою експертів з вищої освіти «Спільна ініціатива з якості» (Joint Quality Initiative), що означають загальноєвропейські вимоги до основних загальних компетентностей, яких повинні набути студенти, після завершення певного освітнього рівня: знання і розуміння; здатність до застосування знань і розуміння; здатність до формулювання суджень і прийняття рішень; здатність до передачі знань і розуміння; здатність до продовження навчання; здатність працювати самостійно; здатність до спілкування в усній та письмовій формі рідною та іноземною мовами.

За проектом Tuning «Освіта» фахівці освітньої галузі мають володіти загальними для всіх галузей компетентностями, які дозволяють ефективно реалізовувати свою професійну діяльність та сприяють розвитку європейського професіоналізму.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, нами проаналізовано поняття «готовності» нового фахівця до забезпечення якості європейських стандартів вищої школи та визначено пріоритетні його характеристики. Визначено, що саме особистість нового педагога, одного з ключових суб'єктів позитивних змін, дозволить покращити якість освіти на здобутках вітчизняного та світового освітніх досвідів. Перспективами подальших розвідок вбачаємо у детальному дослідженні самомотивації фахівців до інноваційних змін в освіті на засадах європейських стандартів.

Джерела та література

1. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества : монография / Д. Б. Богоявленская. – Ростов на Дону : Изд-во Ростов. ун-та, 1983. – 172 с.
2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : БГУ, 1976. – 176 с.
3. Ковальчук О.М. Підготовка магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності в умовах ступеневої освіти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. М. Ковальчук. – Луцьк, 2016. – 310 с.
4. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста / Н. Б. Крылова. – М.: Высш. шк., 1990. – 142 с.
5. Освітня політика : філософія, теорія, практика [монографія] / за ред. В.П. Андрущенко; Авт.кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, Б. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб, В. Л. Савельєв, К. А. Постол, О. О. Субіна. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 484 с.
6. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В. А.Слостенин // Советская педагогика. – 1981. –№ 4. – С. 76-84.
7. Философский энциклопедический словарь ; Редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М. : Сов. Энцикл., 1989. – 815 с.
8. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Award [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf - Назва з екрана.

References

1. Bohoyavlenskaya D.B. An intelligent activity How Creativity problem: monograph / DB Bohoyavlenskaya. - Rostov on Don, Rostov Publishing House. University Press, 1983. - 172 p.
2. Dyachenko M.I Psychological problems readiness for activity / M.I. Dyachenko, L.A. Kandubovich. - Minsk: BGU, 1976. - 176 p.
3. Kovalchuk A. Training Masters humanities to innovative professional activity in terms of level of education: Dis. on competition sciences. Degree of candidate. ped.sciences: 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / A. Kovalchuk. - Lutsk, 2016. - 310 p.
4. Krylov N.B Formation of culture of the future specialist / Н. В. Krylov. - М. : High society. HQ., 1990. - 142 p.
5. Education policy, philosophy, theory, practice [monograph] / ed. V.P. Andruschenko; Avt.kol. : V.P Andrushchenko Andrusishina BI, BI Bobrytska, R.M. Vernydub, V.L. Savelyev, K.A. Postol, A.A. Subina. - K: Izd nous of M.P Dragomanova 2015. - 484 p.
6. Slastenyn V.A. Professyonalnaya Preparedness teacher for the work vospytatelnoy / V. A.Slastenyn // Sovetskaya pedagogy. - 1981. -№ 4. - p. 76-84.
7. Philosophical Encyclopedic Dictionary; Redkol. : SS Averincev, E. A. Arab-Ohlu, L.F. Ylychev etc. - 2nd ed. - Moscow: Sov. Encyclopedia., 1989. - 815 p.
8. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Award [electronic resource]. - Access: www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf - Name of the screen.

Ковальчук О. Готовность нового специалиста к обеспечению качества европейских стандартов высшего образования. Стаття посвящена теоретическому обоснованию готовности нового специалиста к

качеству европейских стандартов высшего образования. Охарактеризованы понятия «готовность», «европейский стандарт», «новый специалист», «обеспечение качества европейских стандартов». Определены виды готовности и ее значение для современного специалиста. Выделены и проанализированы приоритетные направления формирования и развития личностных характеристик современного специалиста к обеспечению качества европейских стандартов высшего образования. Подчеркнуты важные качества и требования, которые характерны новому специалисту: демократизм, толерантность, открытость в общении, позитивный имидж, профессионализм, глубокие знания, культура, творчество, внутренняя духовность. Проанализированы основные европейские образовательные стандарты, которые определяют требования к результатам и качеству подготовки специалистов на разных уровнях.

Ключевые слова: готовность, новый специалист, европейский стандарт высшего образования, обеспечение качества европейских стандартов.

Kovalchuk O. New Specialists' Readiness to the Assurance Quality of European Standarts. The article is devoted to the theoretical substantiation of readiness of new specialists to the quality of European standards of higher education. The notions of "readiness", "European standard", "new specialist", "the assurance quality of European standards" are characterized. The types of readiness are defined and its importance for modern specialist. The prior directions of formation and development of personal characteristics of modern specialists are identified and analyzed. The main quality and requirements are emphasized which characterize the modern specialist: democracy, tolerance, an open communication, a positive image, professionalism, profound knowledge, culture, creativity, inner spirituality. The main European educational standards are analyzed that define the requirements for the results and quality of specialists' training at different levels.

Key words: readiness, new specialist, European standard of higher education, the assurance quality of European standards.

УДК 378

Світлана Кожушко –
Університет ім. Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

Навчання іноземних мов здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD) з використанням проектної методики

Автором аналізуються нові вимоги до рівня мовної підготовки здобувачів ступеню доктора філософії (PhD), узагальнюється попередній досвід роботи з аспірантами та обґрунтовується ефективність використання проектної методики, як одного з проявів інтерактивних технологій у процесі навчання іноземних мов здобувачів третього рівня освіти.

Ключові слова: здобувач третього рівня освіти, інтерактивні технології, проектна методика, доктор філософії, наскрізне проектування.

Постановка наукової роботи та її значення. З моменту прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), затвердження Кабінетом Міністрів України «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» (2015 р.) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (2016р.) проблема підготовки здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні набула нового змісту, що зумовило необхідність переосмислення системи підготовки в аспірантурі в цілому та навчання іноземних мов зокрема.

Згідно з вимогами часу навчання в аспірантурі передбачає не тільки поглиблене вивчення методологічних та філософських основ конкретної наукової галузі, а й формування навичок самостійної науково-дослідної діяльності та подальший розвиток професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, що в свою чергу позитивно впливає на становлення молодого вченого, який має чітко сформовані риси професійно-орієнтованої полікультурної особистості.

Серед вимог, що висуваються до майбутніх докторів філософії (PhD), особливе місце займають вимоги до ступеня володіння іноземною мовою. Вже на початковому етапі вступники мають володіти іноземною в обсязі, який відповідає рівню B2 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Це змушує кафедри, які відповідають за